

SOTSIOLINGVISTIKA VA TIL O'QITISH INTEGRATSIYASI

Roziqova Maysara Rustamovna

Buxoro davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Rozikova Maysara Rustamovna

Bukhara State University independent researcher

Annotatsiya: Ushbu maqolada sotsiolingvistika va til o'qitish integratsiyasi haqida so'z yuritilgan. Sotsiolingvistika tilning ijtimoiy kontekstdagi o'rnini o'rganishga qaratilgan bo'lib, til o'qitish jarayonida madaniy va ijtimoiy omillarni hisobga olish muhimligi ta'kidlangan. Maqolada til o'qitishda sotsiolingvistik yondashuvlar, ularning o'quvchilarning qiziqishini oshirish va bilimlarni samarali o'zlashtirishga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, integratsiyaning afzalliklari, jumladan, til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish, ko'p madaniyatli yondashuv va real kontekstda o'qitishning ahamiyati muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: sotsiolingvistika, til o'qitish, ijtimoiy kontekst, ko'p madaniyatli yondashuv, real kontekst, kod almashinuvi, til va madaniyat uyg'unligi, integratsiya.

INTEGRATION OF SOCIOLINGUISTICS AND LANGUAGE TEACHING

Abstract: This article discusses the integration of sociolinguistics and language teaching. Sociolinguistics is aimed at studying the place of language in the social context, and the importance of taking into account cultural and social factors in the process of language teaching is emphasized. The article describes sociolinguistic approaches to language teaching, their impact on increasing students' interest and effective knowledge acquisition. Also discussed are the benefits of integration, including understanding the connection between language

and culture, a multicultural approach, and the importance of teaching in real contexts.

Key words: *sociolinguistics, language teaching, social context, multicultural approach, real context, code switching, language and culture harmony, integration.*

Sotsiolingvistika — bu tilning jamiyatdagi o'rni va uning ijtimoiy, madaniy, va siyosiy kontekstlarda qanday shakllanishini o'rganadigan ilmiy soha. Til o'qitish esa, tilni o'rgatish va o'rganish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Sotsiolingvistika va til o'qitish integratsiyasi bu ikki sohaning birlashib, til o'qitish jarayonida jamiyat, madaniyat va tilning ijtimoiy o'zgarishlarini hisobga olishni anglatadi.

Hozirgi globallashuv davrida til o'qitishning samaradorligini oshirish uchun yangi yondashuvlar zarur bo'lib qolmoqda. Sotsiolingvistika va til o'qitish integratsiyasi bu sohada muhim yondashuvlardan biridir. Sotsiolingvistika tilning jamiyatdagi o'rni, uning ijtimoiy omillar bilan bog'liqligini o'rgansa, til o'qitish esa tilni o'rganuvchilar uchun samarali metodlarni ishlab chiqishga qaratilgan. Ushbu maqolada sotsiolingvistika va til o'qitishning o'zaro bog'liqligi va ularning integratsiyasi orqali ta'lim jarayonini qanday yaxshilash mumkinligi tahlil qilinadi.

Sotsiolingvistika tilni ijtimoiy kontekstda o'rganuvchi fan hisoblanadi. U tilning quyidagi jihatlarini o'rganadi:

1. Dialektlar va lahjalar: Turli hududlardagi til shakllarining o'ziga xosliklari.
2. Til maqomi va nufuzi: Jamiyatda tilning ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyati.
3. Kod almashinuvi: Bitta muhitda bir nechta tildan foydalanish holati.
4. Til siyosatlari: Mamlakatlardagi tilni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash bo'yicha siyosat.

Bu tushunchalar til o'qitish jarayonida ham muhim o'rin tutadi. Masalan, o'quvchilarning lahja va madaniy fonini hisobga olgan holda ta'limni tashkil qilish ularning o'quv jarayoniga qiziqishini oshiradi.

Til o'qitish jarayonida sotsiolingvistik g'oyalarni qo'llash quyidagi afzalliklarni beradi:

1. Ko'p madaniyatli yondashuv: O'quvchilarga turli madaniyatlarga mansub til elementlarini o'rgatish orqali tolerantlikni shakllantirish.
2. Real kontekstga asoslanish: Tilni faqat grammatik jihatdan emas, balki kundalik hayotdagi qo'llanilishini o'rgatish.
3. Til va madaniyat uyg'unligi: Til o'qitish jarayonida madaniy elementlardan foydalanish orqali o'quvchilarning tilga qiziqishini oshirish.
4. Kod almashinuvini o'rganish: O'quvchilarga turli tillarni bir vaqtning o'zida qo'llash imkoniyatlarini ko'rsatish.

Masalan, ikkinchi til sifatida ingliz tilini o'rganayotgan o'quvchilarga dunyoning turli madaniyatlarida ushbu tilning qo'llanilishini misol sifatida ko'rsatish ularning o'quv jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Sotsiolingvistika va til o'qitishning integratsiyasi quyidagi samaralarni beradi:

1. O'quvchilarning tilni tez o'zlashtirishi: Ijtimoiy kontekstda tilni o'rganish orqali ularning amaliy ko'nikmalari rivojlanadi.
2. Tilga qiziqishning ortishi: Real hayotdagi misollar asosida o'qitish o'quvchilarni motivatsiyalaydi.
3. Til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish: O'quvchilar faqat tilni emas, balki unga bog'liq madaniy qiymatlarni ham anglaydi.
4. Shaxsiy yondashuv: O'quvchilarning ijtimoiy va madaniy jihatlarini hisobga olgan holda individual ta'lim metodlarini ishlab chiqish.

Sotsiolingvistika va til o'qitish integratsiyasi zamonaviy ta'lim jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv nafaqat til o'rganuvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshiradi, balki ularning turli madaniyatlarga hurmat bilan munosabatda bo'lishini ham shakllantiradi. Shuning uchun pedagoglar va metodistlar ushbu integratsiyani ta'lim jarayonida kengroq qo'llashga harakat qilishlari lozim.

Til o'qitish integratsiyasi: sotsiolingvistik yondashuv

Sotsiolingvistik yondashuvni til o'qitish jarayoniga integratsiya qilish tilni faqat grammatik va leksik shakllarda o'rgatishdan ko'ra, yanada murakkab va

dinamik jarayon sifatida qaraladi. Ushbu integratsiya quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. **Madaniy va ijtimoiy kontekstni hisobga olish:** Til o'qitishda faqat grammatika yoki lug'atni o'rganishdan tashqari, o'quvchilarni tilning madaniy va ijtimoiy kontekstini tushunishga o'rgatish kerak. Bu orqali o'quvchi nafaqat tilni, balki shu til bilan bog'liq ijtimoiy qadriyatlar va urf-odatlarini ham biladi.
2. **Tilning ijtimoiy ko'rinishlarini tushunish:** O'quvchilarga turli ijtimoiy guruhlarning tilini tushunish va hurmat qilishni o'rgatish, shuningdek, lingvistik xilma-xillikni qabul qilish muhimdir. Masalan, ingliz tilini o'rgatishda, britan va amerika ingliz tilining farqlarini tushunish o'quvchiga global miqyosda muvaffaqiyatli muloqot qilish imkonini beradi.
3. **O'qituvchining roli:** O'qituvchi faqat bilim manbai emas, balki ijtimoiy va madaniy kontekstni tushunadigan rahbar sifatida ham ishlaydi. O'qituvchi o'quvchilarning tilni o'rganishdagi ehtiyojlarini, ularning ijtimoiy mavqeyini va madaniy kontekstini hisobga olib, o'rgatish jarayonini moslashtirishi kerak.
4. **Tilni o'rgatishda identifikatsiya:** O'quvchilar tilni o'rgatishda o'z identifikatsiyasini shakllantiradilar. Sotsiolingvistik yondashuvda, til o'qitish jarayonida o'quvchining o'z madaniyati, ijtimoiy pozitsiyasi va lingvistik qarashlari e'tiborga olinadi.

Sotsiolingvistika va til o'qitishning kutilgan natijalari

Sotsiolingvistik yondashuvni til o'qitish jarayoniga integratsiya qilish bir nechta ijobiy natijalarga olib kelishi mumkin:

- **Ko'p madaniyatli muhitda muloqot qilish qobiliyati:** O'quvchilar turli madaniyatlar va til shakllari bilan tanishadilar va shu orqali global miqyosda samarali muloqot qilish qobiliyatiga ega bo'ladilar.
- **Lingvistik farqlarni qabul qilish:** O'quvchilar turli lingvistik an'analarga, dialektlarga va jargonlarga hurmat bilan qarashni o'rganadilar.
- **Tilni ijtimoiy kontekstda tushunish:** O'quvchilar tilni nafaqat grammatika yoki lug'at shaklida, balki uning ijtimoiy va madaniy ahamiyatini tushunib o'rganadilar.

Xulosa

Sotsiolingvistik yondashuvni til o'qitish jarayoniga integratsiya qilish, tilni nafaqat texnik jihatdan, balki uning ijtimoiy, madaniy va kommunikativ jihatlaridan ham o'rgatishni talab qiladi. Bu yondashuv o'quvchilarga dunyoqarashini kengaytirishga, turli tillar va madaniyatlar bilan tanishishga yordam beradi va ularga global muloqotda muvaffaqiyat qozonish imkoniyatini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Holmes, J. (2013). *An Introduction to Sociolinguistics*. Routledge.
2. Wardhaugh, R., & Fuller, J. M. (2015). *An Introduction to Sociolinguistics*. Wiley-Blackwell.
3. Krashen, S. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press.
4. Hymes, D. (1972). *Models of the Interaction of Language and Social Life*. *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*, Holt, Rinehart, and Winston.
5. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
6. Jo'raev, B. H. (2020). *Til o'qitish metodlari va innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: O'qituvchi.
7. O'zbekistonda xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion texnologiyalar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar (www.ziyonet.uz).

8. Ellis, R. (2008). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford University Press.
9. Fishman, J. A. (1972). *The Sociology of Language: An Interdisciplinary Social Science Approach to Language in Society*. Newbury House Publishers.
10. Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge University Press.